

Bijlage 2

Verslag over het financieel toezicht op gemeenten 2013

Zoals te doen gebruikelijk brengen wij verslag uit over het door de provincies uitgevoerde financieel toezicht op gemeenten. Wij besteden per provincie aandacht aan de ontwikkeling van de financiële positie, het toezichtregime voor 2013, artikel 12-gemeenten, gemeentelijke herindeling en begrotings-/herindelingscans.

Op basis van ons onderzoek naar de gemeentelijke begrotingen 2013 en de meerjarenramingen 2014-2016 is de financiële positie van de gemeenten beoordeeld. In het algemeen is sprake van een achteruitgang van de financiële positie van de gemeenten. Dit wordt vooral veroorzaakt door de economische crisis. De baten staan onder druk en er is sprake van oplopende lasten (o.a. de Wet Werk Bijstand en de financiële participatie van gemeenten in Sociale werkvoorzieningschappen). Daarnaast is er nog onzekerheid over bezuinigingen op specifieke uitkeringen en over vergoedingen voor te decentraliseren taken van Rijk naar gemeenten.

Van de 408 gemeenten zijn 9 gemeenten onder preventief toezicht geplaatst vanwege de financiële positie, 5 gemeenten zijn onder preventief toezicht geplaatst omdat zij de wettelijke termijn voor indiening van de begroting hebben overschreden en op 23 gemeenten is preventief toezicht ingevolge de Wet algemene regels herindeling van toepassing.

Provincie Groningen

Ontwikkeling van de financiële positie van de Groninger gemeenten

Voor 2013 zijn 20 van de 23 Groninger gemeenten onder het repressieve begrotingstoezicht geplaatst.

Uit de instelling van repressief begrotingstoezicht voor 20 gemeenten mag niet worden afgeleid dat deze gemeenten geen financiële problemen kennen. Deze gemeenten kunnen door middel van (extra) bezuinigingen, belastingmaatregelen etc., op basis van huidige inzichten, het financiële hoofd nog boven water houden. Echter voor alle gemeenten geldt dat zwaar weer op komst is. De gevolgen van het regeerakkoord (bezuinigingen en decentralisaties) zullen, volgens de gangbare systematiek, in de mei- / junicirculaire Gemeentefonds 2013 nader worden geconcretiseerd. Met name na 2014 zal het regeerakkoord een fors (negatief) effect hebben op de financiële positie van gemeenten.

Ook de inkomsten vanuit de grondexploitaties zullen de komende jaren nog onder druk staan.

Gemeenten onder preventief toezicht

In 2013 staan drie Groninger gemeenten onder preventief toezicht, Bellingwedde, Delfzijl en Ten Boer.

Geconcludeerd kan worden dat de financiële positie van de gemeente Bellingwedde uiterst marginaal is. In 2016 wordt weliswaar een positief saldo verwacht, tot en met 2015 moet rekening worden gehouden met nadelige saldi. Gezien de uiterst marginale financiële positie en gelet op de rijksbezuinigingen waarmee nog geen rekening is gehouden is besloten het preventieve begrotingstoezicht voor 2013 te handhaven. Hierbij moet overigens wel worden opgemerkt dat ten opzichte van de situatie van een jaar geleden, een lichte verbetering is opgetreden in de financiële positie. De noodzakelijke ramingen voor het onderhoud van kapitaalgoederen (vooral wegen en bruggen) zijn meerjarig verwerkt. De financiële functie wordt ook weer naar behoren uitgevoerd.

De (meerjarige) financiële positie van de gemeente Delfzijl wordt sterk beïnvloed door de problematiek met betrekking tot noodzakelijk afwaarderingen inzake de gemeentelijke grondexploitatie. Volgens huidige inzichten zal op de grondexploitaties een bedrag ad € 12 miljoen moeten worden afgewaardeerd. De financiële effecten daarvan zijn (nog) niet in de begroting en meerjarenraming opgenomen. De begroting voor het jaar 2013 van de gemeente vertoont geen materieel begrotingsevenwicht; er moet tot € 600.000 over reserves worden beschikt om een sluitende begroting te kunnen presenteren. Rekening houdend met de effecten van noodzakelijke afwaarderingen ad € 12 miljoen inzake de grondexploitaties, welke nog niet in de voorliggende begroting en meerjarenraming zijn verwerkt, moet ook met betrekking tot de meerjarenraming worden geconstateerd dat geen sprake is van een meerjarig materieel evenwicht. Gelet op het vorenstaande is besloten de gemeente Delfzijl voor het jaar 2013 onder het preventieve begrotingstoezicht te plaatsen.

In verband met de problematiek van de grondexploitatie is besloten de gemeente Ten Boer voor begrotingsjaar 2013 onder het preventieve begrotingstoezicht te plaatsen. Volgens huidige inzichten zal de gemeente de grondwaarde met ca. € 8 miljoen moeten afwaarderen. Hiervoor zijn in de (meerjaren)begroting 2013-2016 geen maatregelen genomen. Wanneer de effecten van de afwaardering in de meerjarenramingen worden verwerkt zullen de thans geraamde overschotten omslaan naar tekorten. Geconstateerd moet worden dat er geen sprake is van een reële begroting.

Artikel 12

Tot en met het begrotingsjaar 2013 is de gemeente Loppersum artikel 12-gemeente. Bij beschikking van 12 mei 2011 besloten de beheerders van het gemeentefonds voor de begrotingsjaren 2010 tot en met 2013 aanvullende uitkeringen vast te stellen. Hierdoor is (formeel) voor 2012 en 2013 nog sprake van een incidenteel sluitende begroting en is geen sprake van materieel begrotingsevenwicht (artikel 12 steun wordt beschouwd als incidentele baten). Omdat ingaande 2014 materieel begrotingsevenwicht bereikt kan worden, kon de gemeente Loppersum op grond van onze toezichtcriteria ingaande 2012 voor repressief begrotingstoezicht in aanmerking komen.

Gemeentelijke herindeling

In de provincie Groningen is in 2013 geen sprake van een (voorgenomen) gemeentelijke herindeling.

Begrotingsscans/herindelingsscans

In 2013 zal een begrotingsscan worden uitgevoerd voor de gemeente Ten Boer.

Provincie Friesland

Ontwikkeling van de financiële positie van de gemeenten

De gevolgen van de economische crisis zijn ook in Fryslan zichtbaar. De bezuinigings- en ombuigingstaakstellingen volgen elkaar in rap tempo op. Kenmerkend is dat de gemeenten nog steeds weerbaar zijn en de tegenslagen daadkrachtig oppakken. Dit heeft er ook toe geleid dat het merendeel van de gemeenten een sluitende begroting 2013 heeft aangeboden. Daar waar dat niet het geval was, is aannemelijk gemaakt dat het toekomstig perspectief sluitend is. Met betrekking tot enkele gemeenten zijn correcties aangebracht, omdat er een niet sluitende eerste of laatste jaarschijf werd aangeboden. In deze gevallen was dit mogelijk omdat deze gemeenten meer bezuinigingstaakstellingen hadden opgenomen dan noodzakelijk was op basis van de junicirculaire.

Gemeenten onder preventief toezicht

De gemeente Boarnsterhim staat in 2013 wederom onder preventief toezicht om financiële redenen.

De gemeenten Gaasterlân-Sleat, Lemsterland en Skarsterlân zijn voornemens om op 1 januari 2014 op te gaan in de nieuw te vormen gemeente "Friese meren" en vallen derhalve onder preventief toezicht vanwege de wet ARHI.

De gemeente Boarnsterhim wordt per 1 januari 2014 opgesplitst. Een deel van de gemeente wordt bij Heerenveen gevoegd en andere deel bij de gemeente Leeuwarden. Deze gemeenten vallen ook onder preventief toezicht vanwege de wet Arhi.

In totaal staat er dus 1 gemeente onder preventief toezicht om financiële redenen en 6 vanwege de wet ARHI (Boarnsterhim zit er dubbel in).

Artikel 12

De gemeente Boarnsterhim heeft voor het jaar 2013 opnieuw een aanvullende bijdrage aangevraagd uit het gemeentefonds.

Ontwikkeling belastingdruk

In 2012 is stijging van de belastingdruk iets hoger dan het landelijke gemiddelde. Voor het jaar 2013 zijn de gegevens nog niet beschikbaar.

Gemeentelijke herindeling

Zie vraag 'gemeenten onder preventief toezicht'.

Begrotingsscans/herindelingsscans

Door de gemeenten Harlingen, Franekaradeel, Het Bildt en Menameradeel is een herindelingsscan aangevraagd die voor 1 april 2013 wordt opgeleverd.

Provincie Drenthe

Ontwikkeling van de financiële positie van de gemeenten

De financiële positie van de Drentse gemeenten staat onverminderd onder grote druk als gevolg van de economische crisis, de rijksbezuinigingen en de voorgenomen decentralisaties van het Rijk naar gemeenten. Door de nodige, soms forse, bezuinigingsmaatregelen zijn gemeenten nog in staat met sluitende begrotingen en/of meerjarenramingen te werken. Het merendeel van de gemeenten heeft (deels) rekening gehouden met ontwikkelingen als gevolg van het regeerakkoord.

Verder zien we dat de negatieve ontwikkelingen bij de grondexploitaties een aanzienlijke rol spelen. De vermogensposities zijn over het algemeen nog verder achteruitgegaan doordat voorzieningen zijn getroffen of nog moeten worden getroffen om verliezen te compenseren of om de boekwaardes te corrigeren naar een meer actuele waarde.

Gemeenten onder preventief toezicht

Op grond van de wettelijke criteria hebben wij vóór 1 januari 2013 alle 12 gemeenten mededeling gedaan over het toezichtregime ten aanzien van de begroting 2013. Er zijn geen gemeenten onder preventief toezicht geplaatst.

Artikel 12

Geen enkele gemeenten in Drenthe valt onder artikel 12 en er zijn bij de begroting 2013 ook geen aanvragen ex artikel 12 van de Financiële Verhoudingswet ingediend.

Ontwikkeling belastingdruk

Uit onze eerste voorlopige cijfers blijkt dat de totale opbrengsten van de onroerende-zaakbelastingen, de reinigingsheffingen en de rioolheffing in Drenthe gemiddeld stijgen met 2,2%. De opbrengst van de rioolheffing stijgt in tegenstelling tot voorgaande jaren niet langer het meest (0,8%), de opbrengst van de onroerende-zaakbelastingen is nu de grootste stijger (4,4%). Waar de opbrengst van de reinigingsheffingen vorig jaar nog steeg daalt deze dit jaar licht (0,03%).

Gemeentelijke herindeling

Er zijn geen Drentse gemeenten betrokken bij een gemeentelijke herindeling.

Begrotingsscans/herindelingsscans

Geen enkele Drentse gemeente heeft om een begrotingsscan verzocht.

Provincie Overijssel

Ontwikkeling van de financiële positie van de gemeenten

De begrotingspositie van de gemeenten staat landelijk gezien en dus ook in Overijssel onder grote druk. Al eerder is geconstateerd dat de "financiële" rek uit de begrotingen is verdwenen.

Grosso modo is het beeld als volgt:

- Een forse toename van gemeenten (> 50%) die voor het komende jaar geen structureel sluitende begroting hebben vastgesteld en middels langjarige (aanvullende) ombuigingen dit evenwicht trachten te (zullen) herstellen;
- Een forse afname van het weerstandsvermogen bij de meeste gemeenten

De jaren met veel begrotingsruimte zijn derhalve vooralsnog verleden tijd. De gevolgen van de recessie dringen door in de gemeentelijke huishouding bijvoorbeeld bij de uitvoering van de Wet Werk en Bijstand en meer in het algemeen het sociale domein.

De gemeenten worden genoodzaakt fundamentele keuzes te maken. De kaasschaaf, daar waar gepraktiseerd, werkt niet meer. Gemeenten herijken taken, realiseren ombuigingen op eigen apparaat, zoeken samenwerking met omliggende gemeenten etc. Hoofdlijn hierbij is versobering zowel intern (bedrijfsvoering) als ook extern (gemeentelijke taken).

De provincie Overijssel vraagt sinds 2009 al aandacht om scenario's te ontwikkelen met betrekking tot de gevolgen van krimpende financiële middelen. Niet alle gemeenten hebben hieraan direct gehoor gegeven. Vastgesteld wordt dat dit appèl nu bij de meeste gemeenten gehoor vindt, een veelheid van scenario's zijn terug te vinden in de nu vastgestelde begrotingen. Een zichtbaar beeld van het zelfherstellend vermogen van gemeenten bij financiële rampspoed in onzekere tijden.

De provincie Overijssel heeft in het kader van het toezichtsthema grondexploitatie een verdiepingsonderzoek uitgevoerd onder acht Overijsselse gemeenten. Het doel van de gesprekken in dat kader richtte zich met name op de inbedding van de grondexploitatie in het duale bestel bij de gemeenten en de wijze van horizontale informatievoorziening. Vanuit de wettelijke toezichtstaak van GS wordt immers ook gekeken naar de wijze waarop in de horizontale lijn verantwoordelijkheid wordt genomen voor behoud van het begrotingsevenwicht. Dat geldt ook voor de financiële gevolgen van actieve grondexploitatie. De focus is echter primair kwalitatief gericht.

De gemeenten staan voor het jaar 2013 voor grote opgaven o.a. als gevolg van de effecten van de komende decentralisatietaken als gevolg van de plannen van het nieuwe kabinet. Gemeenten krijgen meer taken naar zich toegeschoven, waarbij gekort zal worden op de daarbij behorende middelen. Binnen de provincie Overijssel zijn er dertien gemeenten die bij de begroting 2013 al wel reeds

hebben geanticipeerd op deze ontwikkelingen. Dat betekent echter voor twaalf gemeenten dat deze geen financiële armslag in hun begroting hebben opgenomen voor de taken die zij middels decentralisatie toegewezen zullen krijgen. Naar verwachting zullen deze gemeenten in de komende voorjaarsnota's/kadernota's alsnog op deze ontwikkelingen anticiperen.

Gemeenten onder preventief toezicht

Van de 25 gemeenten zijn geen gemeenten onder preventief toezicht gesteld.

Artikel 12

Er zijn in Overijssel geen gemeenten die een beroep doen op art. 12 Fvw.

Ontwikkeling belastingdruk

De provincie brengt jaarlijks een belastingspecial uit. Deze gegevens zijn echter nog niet beschikbaar bij het opstellen van dit verslag.

Gemeentelijke herindeling en samenwerking

Na de grote herindelingen uit de begin jaren van deze eeuw in Overijssel is herindeling in 2012 niet aan de orde geweest.

Wel hebben een aantal gemeenten besloten tot het vormen van een Gemeenschappelijke Regeling (GR). Allereerst hebben de gemeenten Ommen en Hardenberg de Bestuursdienst Ommen-Hardenberg (BOH) per 1 juli 2012 de samenwerking gezocht. Daarnaast zijn de gemeente Tubbergen en Dinkelland over gegaan in een samenwerking in de GR Noaberkracht per 1 januari 2013. Tenslotte heeft de gemeente Losser de samenwerking gezocht met buurgemeente Enschede op het gebied van bedrijfsvoering en publieksdienstverlening. De samenwerking is ondergebracht in de gemeenschappelijke regeling "Centrumregeling ambtelijke samenwerking Enschede-Losser", waarbij de gemeente Enschede functioneert als de centrumgemeente. De taken van Losser op genoemde gebieden worden op basis van dienstverleningsovereenkomsten uitgevoerd door personeel van Enschede.

Begrotingsscans/herindelingsscans

In 2012 zijn er geen gemeenten geweest die gebruik hebben gemaakt van de begrotingsscan.

Provincie Gelderland

Ontwikkeling van de financiële positie van de gemeenten

Met enige zorg kijken wij naar de ontwikkelingen binnende financiën van de Gelderse gemeenten. Weliswaar zijn slechts twee gemeenten door ons onder het preventieve toezicht geplaatst, het algemene beeld verslechtert. Iets meer dan de helft van de gemeenten in Gelderland heeft geen sluitende begroting in 2013, maar heeft aangetoond dit in meerjarenperspectief wel te kunnen realiseren. In veel van die gevallen moeten de gemeenten de komende jaren opnieuw forse ombuigingen doorvoeren om de effecten van de komende rijkskortingen op te kunnen vangen. De reservepositie van de gemeenten begint langzamerhand ook te verminderen. Zagen we tot aan 2010 steeds een groei, de laatste jaren vooral door de verkoop van NUON-aandelen en incidentele meevallers die zich in de jaarrekening openbaarden, nu beginnen gemeentes in te teren op het vermogen. De belangrijkste oorzaak hiervan ligt in de noodzakelijke verliesnemingen binnen de grondexploitatie. In sommige gevallen gaat het om tientallen miljoenen euro's. Daarnaast zijn veel gemeentebegrotingen de laatste jaren sluitend gemaakt met forse ombuigingen. Vaak zien we de positieve financiële effecten hiervan pas op langere termijn, waardoor jaarrekeningsaldi minder overschotten laten zien dan de afgelopen jaren.

Gemeenten onder preventief toezicht

Twee gemeenten staan in 2013 onder het preventieve toezicht om financiële redenen. De gemeenten Apeldoorn en Beuningen hebben beiden in de afgelopen jaren forse verliezen geleden in de grondexploitatie. Hun eigen vermogen is daardoor negatief. In onderling overleg en samenwerking met de gemeenten sturen wij op een oplossing, gericht op het binnen een acceptabele termijn, i.c. 10 jaar, weer komen tot een positief eigen vermogen.

De gemeenten Groesbeek, Millingen aan de Rijn en Ubbergen staan sinds 30 augustus 2012 onder het preventief toezicht op grond van de Wet arhi.

In 2013 staat ook één gemeenschappelijke regeling (glastuinbouwproject Bergerden) onder het preventieve toezicht. Dit toezicht is ingesteld vanwege het niet tijdig vaststellen van een begroting voor 2013.

Artikel 12

De gemeente Millingen aan de Rijn heeft einde 2010 voor de eerste keer een bijdrage op grond van artikel 12 Fvw aangevraagd voor begrotingsjaar 2011. Ook voor 2012 en 2013 is een aanvullende bijdrage gevraagd. Inmiddels is het rapport van de inspectie over 2012 nagenoeg afgerond. Voor 2013 is er nog een tekort, vanaf 2015 is de meerjarenbegroting weer structureel sluitend. Hiermee ontbreekt eigenlijk de formele grond voor preventief toezicht. Vanwege het vaststellen van een herindelingsontwerp en -advies is de gemeente al onder het verscherpte arhi-toezicht gesteld.

Ontwikkeling belastingdruk

De belastingdruk bedraagt in Gelderland in 2013 € 381 per inwoner. Dit is 3,5% meer dan in 2012. De grootste stijging zit in de rioolheffingen, waar de gemiddelde stijging bijna 5% bedraagt. De o.z.b.-baten zijn met 4,5% gestegen, de totale opbrengsten aan reinigingsheffingen zijn nagenoeg gelijk gebleven.

Gemeentelijke herindeling

Op 30 augustus 2012 hebben de gemeenteraden van Groesbeek, Millingen aan de Rijn en Ubbergen een herindelingsontwerp vastgesteld. De gemeenten willen fuseren met ingang van 1 januari 2015. Vanaf 30 augustus voeren wij het preventieve toezicht op grond van de Wet arhi op deze gemeenten uit. Het herindelingsadvies is door de 3 gemeenteraden vastgesteld op 20 december 2012.

Begrotingsscans/herindelingsscans

In 2012 hebben wij, samen met medewerkers van het Ministerie van BZK, begrotingsscans opgesteld voor de gemeenten Apeldoorn en Beuningen. De scans zijn in het voorjaar opgeleverd en gepresenteerd aan de beide gemeenteraden.

In de zomer van 2012 hebben wij een herindelingsscan opgesteld voor de gemeenten Groesbeek, Millingen aan de Rijn en Ubbergen. Voor 2013 is een herindelingsscan voorzien voor de gemeenten Doetinchem en Oude-IJsselstreek. Deze herindelingsscans voeren wij zelfstandig uit.

Provincie Flevoland

Ontwikkeling van de financiële positie van de Flevolandse gemeenten

De financiële positie van de Flevolandse gemeenten staat nog steeds onder druk als gevolg van de economische crisis, de rijksbezuinigingen en de voorgenomen decentralisaties van het Rijk naar de gemeenten. Omvangrijke bezuinigingsoperaties zijn ingezet en nieuwe bezuinigingsoperaties worden voorbereid

In de zomer van 2012 zijn bestuurlijke gesprekken gevoerd met alle gemeente over de financiële situatie naar aanleiding van de diverse kadernota's. Hierbij is ook aandacht besteed aan de grondexploitaties

Belangrijke aandachtsgebieden vanuit de optiek van een gezonde financiële positie blijven in Flevoland de risico's van de grondexploitatie, het realiseren van de ingezette bezuinigingen. Verder is van belang het kwantificeren van risico's mede in het licht van de toekomstige decentralisaties en het op peil houden van de algemene reserves om de risico's af te dekken.

Door de gedeputeerde (belast met het financieel toezicht) is naar aanleiding van de in de zomer 2012 vastgestelde kadernota met alle gemeenten bestuurlijk overleg geweest. Hierbij is ook aandacht besteed aan de grondexploitaties. Op dit moment zijn er nog geen Flevolandse gemeenten in financiële problemen als gevolg van grondexploitaties.

Gemeenten onder preventief toezicht

Voor het begrotingsjaar 2013 zijn geen gemeenten onder preventief toezicht gesteld.

Artikel 12

Geen enkele gemeente in Flevoland heeft een aanvraag ex artikel 12 van de Financiële Verhoudingswet ingediend. Wel ontvangt de gemeente Lelystad de zogenaamde ICL-bijdrage. Deze bijdrage komt voort uit de destijds gemaakte afspraak bij de beëindiging van de artikel-12 status. Deze bijdrage zou de gemeente behouden tot de grens van 80.000 inwoners wordt bereikt. De verwachting is dat deze grens niet eerder wordt bereikt dan halverwege 2023. Omdat dit veel langer duurt dan oorspronkelijk verwacht, heeft de minister het voornemen uitgesproken op een eerder moment (2015) met de evaluatie van de ICL-bijdrage te starten.

Ontwikkeling belastingdruk

In Flevoland is sprake van een trendmatige ontwikkeling van het gemeentelijke belastingniveau. In sommige gevallen is de belasting op grond van in het verleden genomen besluiten extra verhoogd. Bij de bepaling van de tarieven voor de OZB wordt rekening gehouden met de waardedaling van het onroerend goed.

Enkele gemeenten verhogen de komende jaren de rioolrechten extra op grond van de vastgestelde rioleringsplannen. De gemeente Almere verhoogt de OZB extra met 1% in verband met de groei van het onderhoud openbare ruimten.

De gemeente Dronten heeft in 2012 en 2013 een uitruil gedaan door de afvalstoffenheffing te verlagen met € 250.000 en deze te compenseren bij de onroerende zaakbelasting.

De gemeente Lelystad kiest er bewust voor de woonlasten voor de burger niet te laten stijgen. Verder hebben gemeenten gekeken naar een betere kostendekking van de leges en parkeren, dat soms tot extra tariefsverhogingen leidt.

Gemeentelijke herindeling

Niet van toepassing.

Begrotingsscans

In 2012 zijn in de provincie Flevoland geen begrotingsscans uitgevoerd in samenwerking met BZK.

Provincie Utrecht.

Ontwikkeling van de financiële positie van de gemeenten

De jaarlijkse toezichtbeslissing wordt vastgesteld met toepassing van het Beleidskader Financieel Toezicht 2004 van de provincie Utrecht. Aanvullend worden de gemeentelijke (meerjaren)begrotingen beoordeeld aan de hand van het GTK "Zichtbaar Toezicht".

Totdat de Gemeentewet is aangepast aan het begrip "duurzaam financieel evenwicht" c.q. het begrip "structureel en reëel evenwicht" wordt voor vaststelling van de toezichtbeslissing nog rekening gehouden met de omvang van de algemene reserves.

In voorkomende gevallen wordt inzet van de algemene reserve tot maximaal 1/30^e gedeelte als structureel dekkingsmiddel aangemerkt.

Meerjarenbegroting 2013-2016.

Begroting 2013.

De Utrechtse gemeenten zijn, dankzij vooral het treffen van aanvullende bezuinigingsmaatregelen, belastingmaatregelen en inzet van reserves, alle nog erin geslaagd de begroting 2013 sluitend te houden.

Bij 7 van de 26 gemeenten is op zich geen sprake van een materieel sluitende begroting 2013. Er is wel sprake van begrotingsevenwicht in het jaar 2016.

Begroting 2013/meerjarenraming 2014-2016

Het aantal gemeenten met een structureel en materieel sluitende begroting in alle jaren bedraagt 12.

Meerjarenraming 2014-2016

Van het in het kader van de toezichtbeslissing 2013 beoordeeld meerjarenperspectief 2014-2016 van de Utrechtse gemeenten kan het volgende overzicht worden gegeven.

[Scores meerjarenramingen aantallen Utrechtse gemeenten 2013 – 2015 en 2014-2016.](#)

Begrotingssaldo	Meerjarenramingen 2013 – 2015 en 2014-2016			
	Met toepassing van Beleidskader Financieel Toezicht 2004		Met toepassing van GTK "Zichtbaar Toezicht"	
	2013-2015	2014-2016	2013-2015	2014-2016
Alle jaren sluitend	15	15	11	10
Een of twee jaar niet sluitend	5	9	7	12
Alle jaren niet sluitend	6	2	8	4
	26	26	26	26

Het vooruitzicht dat de gemeenten de komende jaren te maken zullen krijgen met:

- de financiële gevolgen van taakoverdrachten van rijk en provincie die gepaard gaan met efficiencykortingen;
- nog verder oplopende verliezen voortvloeiend uit de gemeentelijke grondexploitaties;
- de effecten van nieuwe wetgeving (Participatiewet) en
- te maken krijgen met het leveren van een aanvullend aandeel in het realiseren van ombuigingen op de rijksbegroting vanaf 2014

leidt ertoe dat de financiële positie van de Utrechtse gemeenten verder zal verslechteren.

Er wordt rekening gehouden met het in 2014 onder preventief toezicht stellen van een aantal gemeenten.

Gemeenten onder preventief toezicht

Er zijn in 2013 geen gemeenten onder preventief toezicht gesteld.

Artikel 12

Geen enkele Utrechtse gemeente heeft een aanvraag ex artikel 12 van de Financiële Verhoudingswet ingediend.

Ontwikkeling belastingdruk

Concrete informatie over de ontwikkeling van de belastingdruk in 2013 bij de Utrechtse gemeenten is nog niet beschikbaar. De meeste Utrechtse gemeentebesturen hebben besloten de opbrengsten van de afvalstoffenheffing, rioolrecht en de onroerende zaakbelastingen trendmatig te verhogen.

Een beperkt aantal gemeenteraden heeft besloten de opbrengsten van de onroerende zaakbelastingen meer dan trendmatig verhogen. Een en ander was noodzakelijk om een sluitende begroting 2013 vast te kunnen stellen.

Gemeentelijke herindeling

Niet van toepassing.

Begrotingsscans/herindelingscans

Niet van toepassing.

Provincie Noord-Holland

Ontwikkeling van de financiële posities

2012 was niet anders dan de jaren daarvoor; de meeste gemeenten in Noord-Holland hebben wederom inspanningen moeten leveren om de begroting sluitend te presenteren. De gevolgen van de crisis zijn steeds meer merkbaar geworden. Grote problemen zijn er echter nog niet echt ontstaan. Gelukkig hebben vrijwel alle Noord-Hollandse gemeenten hun zaken transparant met daarbij over het algemeen ook redelijk geconcretiseerde plannen om de financiële tegenslagen op te vangen. De tegenvallende resultaten op grondexploitaties zijn bij de Noord-Hollandse gemeenten goed afgedekt. Weliswaar heeft bijna de helft van de Noord-Hollandse gemeenten te maken met één of meer verliesgevende projecten, maar daar staan dan altijd voorzieningen tegenover. Bovendien beschikken de Noord-Hollandse gemeenten in beginsel tevens over voldoende weerstandscapaciteit om de risico's in de grondexploitaties te kunnen opvangen.

Gemeenten onder preventief toezicht

Voor 2012 gold het preventieve toezicht op basis van de Gemeentewet voor de gemeenten Hollands Kroon (nieuw ontstaan per 1-1-12 uit samenvoeging van Anna Paulowna, Niedorp, Wieringermeer en Wieringen) en de gemeente Muiden (slechte financiële positie).

Artikel 12

Niet van toepassing

Gemeentelijke herindeling

Naast bovengenoemde gemeenten was voor een zevental gemeenten het preventieve financiële toezicht van kracht op grond van de Wet algemene regels herindeling. Voor de gemeenten Bussum,

Muiden, Naarden, Weesp, Schagen, Zijpe en Harenkarspel is toepassing gegeven aan artikel 21 van de Wet Algemene regels herindeling, waardoor bepaalde aangewezen besluiten, waaronder de begroting en de daarop betrekking hebbende wijzigingen, vooraf onze goedkeuring behoeven. Tot aan het moment van de feitelijke samenvoeging of het moment dat de Minister deze toezichtvorm beëindigd, blijft deze vorm van preventief financieel toezicht gelden.

Provincie Zuid-Holland

Ontwikkeling van de financiële positie van de gemeenten

Op basis van ons onderzoek naar de gemeentelijke begrotingen 2013 en de meerjarenramingen 2014-2016 hebben wij de financiële positie van de Zuid-Hollandse gemeenten beoordeeld. In het algemeen is sprake van een achteruitgang van de financiële positie van de gemeenten. Dit wordt vooral veroorzaakt door de economische crisis. De baten staan onder druk en er is sprake van oplopende lasten (o.a. WWB, Sociale werkvoorziening). Daarnaast stagneren de grondverkopen waardoor de inkomsten uit grondexploitatie onder druk komen te staan en sprake is van verliezen die moeten worden genomen.

Het merendeel van de gemeenten is erin geslaagd om, veelal door (forse) ombuigingen door te voeren, een sluitende begroting 2013 te realiseren. De gemeenten die daar niet in zijn geslaagd hebben aannemelijk gemaakt dat het begrotingsevenwicht binnen de termijn van de meerjarenraming wordt hersteld.

De Zuid-Hollandse gemeenten zijn er voorsnog in geslaagd om tegenvallende resultaten op grondexploitaties af te dekken. Veel gemeenten hebben te maken met verliesgevende grondexploitaties, maar daar zijn voorzieningen voor gevormd. Daarnaast beschikken de Zuid-Hollandse gemeenten in beginsel tevens nog over voldoende weerstandscapaciteit om de risico's in de grondexploitaties te kunnen opvangen.

Veel gemeenten moeten de komende jaren opnieuw forse ombuigingen doorvoeren om de gevolgen van het Regeerakkoord en van de voorgenomen decentralisaties van het Rijk naar de gemeenten op te kunnen vangen.

Gemeenten onder preventief toezicht

Op grond van de wettelijke criteria hebben wij vóór 1 januari 2013 alle 67 gemeenten mededeling gedaan over het toezichtregime ten aanzien van de begroting 2013. Voor 2013 zijn geen gemeenten vanwege de financiële positie onder preventief toezicht geplaatst. Drie gemeenten zijn wegens overschrijding van de wettelijke inzendtermijn onder preventief toezicht geplaatst. Tien gemeenten (Bergambacht, Nederlek, Ouderkerk, Schoonhoven, Vlist, Alphen aan den Rijn, Boskoop en Rijnwoude, Bernisse en Spijkenisse) zijn onder preventief toezicht geplaatst op grond van de Wet algemene regels herindeling.

Artikel 12

Geen enkele gemeente in Zuid-Holland heeft de artikel 12-status en er zijn voor 2013 ook geen aanvragen ex artikel 12 van de Financiële-verhoudingswet ingediend.

Begrotingsscans/herindelingscans

Wij hebben in 2012 een begrotingsscan voor de gemeente Gouda opgesteld en een herindelingscan voor de gemeenten Spijkenisse en Bernisse.

Gemeentelijke herindeling

De gemeenten Graafstroom, Liesveld en Nieuw-Lekkerland zijn per 1 januari 2013 gefuseerd tot de gemeente Molenwaard. De gemeenten Dirksland, Goedereede, Oostflakkee en Middelharnis zijn eveneens per die datum gefuseerd tot de gemeente Goeree-Overflakkee.

Op 6 april 2010 hebben wij het 'Herindelingsontwerp Krimpenerwaard' vastgesteld. De Wet algemene regels herindeling (Wet arhi) bevat een bijzonder toezichtinstrumentarium om te voorkomen dat nieuw te vormen gemeenten financieel nadeel ondervonden van besluiten van op te heffen gemeenten. In verband hiermee hebben wij, op grond van deze wet, gebruik gemaakt van onze bevoegdheid om besluiten aan te wijzen die onze goedkeuring behoeven. In dit kader vallen de Krimpenerwaardgemeenten Bergambacht, Nederlek, Ouderkerk, Schoonhoven en Vlist op grond van artikel 21 van de Wet arhi onder preventief toezicht.

De gemeenten Alphen aan den Rijn, Boskoop en Rijnwoude hebben besloten per 1 januari 2014 te fuseren. De gemeenten Spijkenisse en Bernisse hebben besloten per 1 januari 2015 te fuseren.

Provincie Noord-Brabant

Ontwikkeling van de financiële positie van de gemeenten

De begrotingen van de Brabantse gemeenten zijn onderzocht volgens de methode van risicogericht en proportioneel financieel toezicht. Bij deze methode wordt op basis van een risicoprofiel en een beperkt onderzoek van de begroting (scan) bepaald welke gemeenten meer diepgaand onderzocht worden (risicovolle gemeenten) en voor welke gemeenten verder onderzoek achterwege blijft (risico-arme gemeenten).

Op basis van het beperkt onderzoek kunnen wij de volgende cijfers presenteren. 33 van de 67 gemeenten hebben een sluitende begroting 2013. Van deze 33 gemeenten hebben 23 gemeenten ook de meerjarenraming in evenwicht. 22 gemeenten hebben alleen het laatste jaar van de meerjarenraming in evenwicht. 12 gemeenten hebben, naar ons eerste oordeel, een niet sluitende begroting 2013 vastgesteld.

Na uitgebreid onderzoek bleek het aantal niet structureel sluitende begrotingen zich te beperken tot de begrotingen van Gemert-Bakel en Nuenen. Van deze gemeenten was vooraf al bekend, dat zij onder preventief toezicht zouden vallen.

Het aantal gemeenten met zowel een sluitende begroting 2013 als een sluitende laatste jaarschijf van de meerjarenraming stijgt verder van 4 (2011), 19 (2012) naar 23 (2013) gemeenten. Tegenover deze positieve ontwikkeling staat, dat er een stijgend aantal gemeenten is met alleen een sluitende laatste jaarschijf van de meerjarenraming, namelijk van 13 gemeenten in 2012 naar 22 in 2013. Daarbij wordt nog opgemerkt dat de algemene uitkering voor 2016 zeer positief uitpakt. Zo positief, dat deskundigen deze positieve uitkomst met een hele grote korrel zout nemen. De bezuinigingen vanwege overheveling van taken naar gemeenten zijn namelijk nog niet (geheel) verwerkt in deze raming. Er zijn gemeenten die voorzichtigshalve (vrijwillig) een lagere algemene uitkering ramen in het meerjarenperspectief. De gemeenten die dat nog niet gedaan hebben, zullen dit bij de volgende begroting nog moeten verwerken.

Veel gemeenten kennen een omvangrijk bezuinigingspakket voor de begroting 2013 – 2016. Dit is in de meeste gevallen een vervolg op eerder opgestarte bezuinigingen. Wederom zijn kerntakendiscussies gehouden. Dit resulteert onder andere in (relatief) weinig nieuw beleid.

Bezuinigingen worden o.a. gevonden in taakstellingen om de personeelsformatie (verder) te verminderen. Ook is er sprake van een verdere verlaging van het kwaliteitsniveau van het onderhoud van de kapitaalgoederen. Kortom, de financiële positie van de Noord-Brabantse gemeenten staat (nog verder) onder druk.

Nog steeds niet alle gemeenten hebben een volledige risico-inventarisatie of trekken een conclusie of het weerstandsvermogen voldoende is. De grootste risico's doen zich voor bij de grondexploitatie en bij de WMO en WWB. Op basis van de jaarrekening 2011 in combinatie met de begroting 2013 hebben acht gemeenten onvoldoende weerstandsvermogen om de risico's binnen de grondexploitatie af te kunnen dekken. Wanneer die risico's zich daadwerkelijk voor gaan doen, komen deze acht gemeenten in financiële problemen. Bij twee (Gemert-Bakel en Nuenen) van deze acht gemeenten is dit al het geval.

Een tendens die we waarnemen is het doorvoeren van een stelselwijziging om de verliezen binnen de grondexploitaties te beperken. Uitgaven die eerst gedekt werden door de grondexploitatie worden nu geactiveerd. Dit is onder voorwaarden toegestaan, maar het blijkt dat die voorwaarden verschillend uitgelegd worden door de gemeenten. Alert toezicht is geboden.

Gemeenten onder preventief toezicht

De gemeenten Gemert-Bakel en Nuenen ca. vallen voor het begrotingsjaar 2013 onder preventief toezicht. Beide gemeenten hebben een negatieve algemene reserve die in maximaal 10 jaar wordt gesaneerd. De begroting 2013 is bij beide gemeenten in evenwicht.

Artikel 12

Geen enkele gemeente in Noord-Brabant valt onder artikel 12 en er zijn ook geen nieuwe artikel 12-aanvragen ingediend.

Ontwikkeling belastingdruk

De ontwikkeling van de lastendruk is in Noord-Brabant geen onderwerp bij het beperkte onderzoek van de begroting. Daarom hebben wij geen volledig beeld meer van de ontwikkeling van de belastingdruk en kunnen wij dus geen cijfers weergeven. Wij wensen overigens wel inzicht te krijgen in de ontwikkeling van de belastingdruk in Noord-Brabant, maar wachten daarvoor op de 'Atlas van de lokale lasten' die het COELO jaarlijks in maart/april publiceert.

In Noord-Brabant hebben we bij de begroting 2013 wel waargenomen, dat er steeds meer gemeenten de macronorm OZB overschrijden. Daarbij is in veel gevallen de (netto) belastingdruk voor de burger betrokken. Vanwege dalende tarieven bij afvalstoffenheffing en/of rioolrecht is de OZB extra verhoogd, zodat de stijging van de lastendruk voor de burger toch beperkt bleef. Daarnaast is er een stijgend aantal gemeenten, dat de OZB extra verhoogt om een sluitende begroting te kunnen realiseren.

Uitschieters in Noord-Brabant zijn de gemeenten Gemert-Bakel en Nuenen. Mede in relatie tot het gewijzigde 'toegangkaartje' voor artikel 12 hebben deze gemeenten de opbrengst OZB met tientallen procenten verhoogd.

Gemeentelijke herindeling

Sinds 2012 onderzoeken de Vereniging van Brabantse Gemeenten (VBG) en de provincie het vermogen van gemeenten om de Brabantse ambities mede te realiseren en het groeiende takenpakket adequaat te vervullen. De komende jaren krijgen gemeenten diverse taken overgeheveld die voorheen door het Rijk of door de provincies werden uitgevoerd. Denk daarbij bijvoorbeeld aan de Jeugdzorg en Wmo/AWBZ die in 2015 van de provincie naar de gemeenten worden overgedragen. Om hierop goed voorbereid te zijn en de toekomstbestendigheid van gemeenten in Noord-Brabant te versterken is het project 'Krachtig Bestuur in Brabant' van start gegaan. Het is een gezamenlijk initiatief van de VBG en de provincie. Het project levert uiteindelijk een individuele situatieschets per

gemeente op in de vorm van een spreekwoordelijke 'portretfoto'. Daarnaast levert dit project spreekwoordelijke 'luchtfoto's van de regio's' op.

Naar aanleiding van dit project kunnen er in Noord-Brabant in diverse regio's initiatieven ontstaan om mogelijkheden van herindeling te onderzoeken. De gemeente Maasdonk heeft inmiddels het voornemen uitgesproken om heringedeeld te worden bij de gemeenten Oss en/of 's-Hertogenbosch. Ook in andere gemeenten wordt inmiddels serieus nagedacht over de bestuurlijke stip aan de horizon.

Begrotingsscans/herindelingsscans

Voor de gemeente Gemert-Bakel wordt in 2013 binnen het traject van preventief toezicht een verdiepingsonderzoek uitgevoerd om meer duidelijkheid te krijgen over de financiële positie van deze gemeente. Voor de gemeente Nuenen is vorig jaar een verdiepingsonderzoek uitgevoerd. Dit verdiepingsonderzoek zal in 2013 op onderdelen worden geactualiseerd.

In 2013 wordt een herindelingsscan gemaakt voor de herindeling Maasdonk-Oss-'s-Hertogenbosch. Deze herindelingsscan wordt onder verantwoordelijkheid van de provincie in samenwerking met de drie betrokken gemeenten uitgevoerd. Het ministerie van BZK levert cijfermatige informatie aan voor de scan.

Provincie Zeeland

Ontwikkeling van de financiële positie van de gemeenten

Bij de beoordeling of sprake is van een materieel sluitende (meerjaren)begroting wordt, voor wat betreft de algemene uitkering uit het gemeentefonds, tenminste uitgegaan van de mei/junicirculaire (2012) en de daarin opgenomen uitkeringsfactoren. Met de financiële consequenties van het regeerakkoord, is afgezien van enkele stelposten, door de meeste gemeenten nog geen rekening gehouden.

De stapeling van maatregelen van het kabinet Rutte II schetsen opnieuw grote ingrepen in het gemeentefonds; ruim € 1,2 miljard deze kabinetsperiode.

Naast deze ingrepen op het gemeentefonds zijn er ook bezuinigingen op specifieke uitkeringen, zoals de afbouw van het participatiebudget en het schrappen van de gelden voor stedelijke vernieuwingsprojecten in gemeenten per 2014.

Daarnaast zullen de gemeenten de komende jaren nog geconfronteerd worden met de financiële gevolgen van de decentralisaties (efficiencykortingen) en een herijking van het Gemeentefonds. De meeste gemeenten dienen in 2013 forse aanvullende maatregelen te nemen om tot een sluitende begroting 2014 en verder te komen.

Omdat een eerste doorsteek van de vastgestelde gemeentebegrotingen 2013 (nog?) geen structurele tekortsituaties te zien geeft is er geen formele grondslag voor het instellen van preventief toezicht. Hierbij moet worden aangetekend dat dit niet betekent dat de financiële positie van de gemeenten geen zorgen baart. Met name de grondexploitaties, de sociale diensten en de op stapel staande decentralisaties hebben onze bijzondere aandacht.

Gemeenten onder preventief toezicht

Er staan geen gemeenten onder preventief toezicht

Artikel 12

Geen enkele gemeente in Zeeland heeft een aanvraag ex artikel 12 van de Financiële Verhoudingswet ingediend.

Ontwikkeling belastingdruk

In de bestuursafspraken 2011 – 2015 is opgenomen dat het Rijk en de medeoverheden streven naar zo veel mogelijk transparantie over de ontwikkeling van lokale lasten. Daarom hanteren zij gezamenlijk een uniforme monitor van een gezaghebbende instantie die als leidend wordt bestempeld. Hierom en gelet op het feit dat permanente monitoring van belastingtarieven niet meer past in ons systeem van risicogericht toezicht hebben wij geen met cijfers onderbouwd beeld van de ontwikkeling van de belastingdruk. Bij ons bestaat de indruk dat de lastenstijging in het algemeen beperkt blijft tot het inflatiepercentage. Een enkele Zeeuwse gemeente heeft de tarieven extra verhoogd.

Gemeentelijke herindeling

Niet van toepassing.

Begrotingsscans/herindelingscans

Er zijn geen scans gepland.

Provincie Limburg

Ontwikkeling van de financiële positie van de gemeenten

Door de economische crisis staan de gemeentelijke begrotingen vanaf 2010 onder druk. Lasten liepen en lopen meer op dan eerder voorzien, terwijl baten juist achterbleven en -blijven. De tekorten die daardoor zijn ontstaan hebben gemeenten met ombuigingen opgelost.

Vanaf de begroting 2010 verkeren de gemeenten daarbij in onzekerheid over de financiële ontwikkeling in de jaren van de meerjarenraming. Bij de begroting 2010 en 2011 was er vooral onduidelijkheid over wat er met de algemene uitkering zou gaan gebeuren. Daarna was er vooral onzekerheid over bezuinigingen op specifieke uitkeringen en over de vergoeding voor te decentraliseren taken. De kabinetscrisis begin 2012, het Lenteakkoord, de verkiezingen en het regeerakkoord hebben dit jaar voor veel en snel wijzigende informatie gezorgd, waarvan vaak ook niet direct duidelijk was hoe de informatie moest worden gedeut. Zo zijn er wel de macrocijfers uit het regeerakkoord, maar is er op gemeenteniveau nu nog geen duidelijkheid over de gevolgen ervan. De maatregelen uit het regeerakkoord zitten natuurlijk ook nog niet in de begrotingen verwerkt. Wel zijn er flink wat gemeenten die stelposten in de meerjarenraming 2014-2016 hebben opgenomen voor nieuwe rijksbezuinigingen.

De onzekerheid zorgt voor verschillende keuzen bij gemeenten en verschillende uitkomsten. Een minderheid heeft alle jaren sluitend. Bij de overige gemeenten is geen algemene lijn te schetsen. Jaren die sluiten, tekorten en overschotten vertonen lijken elkaar willekeurig af te wisselen en per gemeente anders te zijn gegroepeerd.

In zijn algemeenheid valt te stellen dat gemeenten bij de inhoudelijke en financiële vertaling van het regeerakkoord naar hun niveau nog voor de nodige opgaven gesteld gaan worden.

In vergelijking met de begroting 2012 zien we dat gemeenten nu tot meer ombuigingen hebben besloten.

Dat zijn vooral structurele ombuigingen die geleidelijk naar hun structurele niveau toegroeien. De lastendruk wordt in het algemeen maar beperkt verhoogd. Gemeenten hebben beperkt ruimte voor nieuw beleid vrijgemaakt.

Gelet op alle berichten over bezuinigingen, financiële problemen en de steeds wijzigende gegevens valt het financiële eindplaatje nog mee. Alle gemeenten slagen erin ten minste het begrotingsjaar of het laatste jaar van de meerjarenraming financieel sluitend te krijgen.

De verklaringen voor het meevallende eindresultaat 2013-2016 zijn:

- de meevallende ontwikkeling van de algemene uitkering. De juni- en septembercirculaire 2012 laten als gevolg van het Lenteakkoord wel een achteruitgang van de uitkering in 2012 en 2013 zien, maar deze afname is beperkt. Na 2013 is er weer sprake van een groei. Daarbij moet wel bedacht worden dat de gevolgen van het regeerakkoord nog niet in de circulaire's zitten;
- gemeenten hebben door de verkoop van de Essentaandelen forse buffers/reserves, waardoor het met name gemakkelijker is om incidentele uitgaven op te vangen;
- het nog niet meenemen van de gevolgen van het regeerakkoord. Dit is al genoemd bij de algemene uitkering, hoewel de gevolgen daar beperkt zullen zijn via het koppelingsmechanisme van 'samen de trap op en samen de trap af'. De gevolgen zullen veel sterker via specifieke maatregelen zoals de kortingen bij de decentralisaties van taken doorwerken. In de begroting 2013 en meerjarenraming 2014-2016 zit dit nog niet, hoewel tal van gemeenten via het opnemen van stelposten wel al rekening hebben gehouden met verdere rijksbezuinigingen.

Dit laatste punt houdt tegelijkertijd in dat er aanzienlijke risico's zijn bij met name de meerjarenraming 2014-2016. De inschatting van de risico's is echter op dit moment nog bijzonder moeilijk en afhankelijk van:

- de uiteindelijke omvang van de rijksbezuinigingen voor een gemeente;
- het moment waarop de bezuinigingen worden doorgevoerd;
- de wijze waarop de gemeente met de bezuinigingen wil en kan omgaan en
- wat de gemeente nu al als bezuiniging heeft meegenomen.

Net zomin als de gemeenten kunnen wij als toezichhouder dit risico goed kwantificeren. Wel hebben we gekeken naar de manier waarop elke gemeente met dit risico is omgegaan. En of de handelwijze tot nu toe daarbij reden kan zijn om kritisch te kijken naar de saldi 2013-2016.

We hebben ook gekeken naar de grondexploitatie en de risico's daarvan voor de gemeenten. De meeste Limburgse gemeenten voeren een passief grondbeleid en lopen beperkte risico's. De Limburgse gemeenten die een actief grondbeleid hebben, lopen op dit moment risico's door de vertraging in de gronduitgifte. Deze gemeenten zijn alert en hebben al maatregelen getroffen door voorzieningen te vormen en gronden af te waarden. Het probleem is intussen wel zo groot dat voor enkele gemeenten bij dit soort maatregelen er te weinig gerealiseerde winsten of grondreserves zijn, zodat de algemene reserve of de gewone exploitatie bijdragen moeten gaan leveren.

Ook dit risico hebben we in ons oordeel betrokken.

Naast de gevolgen van de economische situatie zijn er ook andere factoren die de begroting 2012 en de meerjarenraming 2013-2015 beïnvloeden.

Zo is 2013 voor veel Limburgse gemeenten extra moeilijk, omdat ze dit jaar voor het eerst geen uitkering meer krijgen die ze 20 jaar hebben gehad na de verkoop van het Bouwfonds Limburgse Gemeenten. Sommige gemeenten hebben deze uitkering de afgelopen jaren in toenemende mate gereserveerd, waardoor ze in 2013 nog maar een beperkt nadeel hebben, maar de meeste gemeenten hebben dit niet gedaan. En de BLG-uitkering was voor vele gemeenten een substantiële inkomst.

Samenvattend zien we dat de begroting 2013 of het laatste jaar van de meerjarenraming 2014-2016 van de Limburgse gemeenten in het algemeen reëel sluitend is. Dat wil zeggen dat structurele lasten door structurele baten worden gedekt en dat de ramingen realistisch zijn. Een minderheid heeft alle vier jaren sluitend.

Bij de beoordeling of de ramingen realistisch zijn, moeten we rekening houden met de risico's die hiervoor zijn genoemd met betrekking tot nu nog niet voldoende geconcretiseerde rijksbezuinigingen. Te denken valt aan de bezuinigingen van het Rijk op doeluitkeringen en bij te decentraliseren nieuwe

taken maar er zijn ook de risico's bij grondexploitatie. Daarbij moeten we ook meewegen hoe gemeenten met deze risico's zijn omgegaan en willen omgaan. Het zorgt voor een wat vaag beeld, waarbij we verwachten dat gemeenten het de komende jaren nog zwaar krijgen om alle inhoudelijke en financiële opgaven te realiseren.

Algemene conclusie op dit moment is dat het financiële beeld van de Limburgse gemeenten bij de begroting 2013/meerjarenraming 2014-2016 meevalt, maar dat met name de meerjarenraming nog onder druk kan komen te staan als een aantal grote nieuwe rijksbezuinigingen uit het regeerakkoord concreet is ingevuld en door gemeenten is verwerkt in hun cijfers. Daarbij zal de beleidsmatige keuze die een gemeente daarbij maakt, grote invloed kunnen hebben op de financiële uitkomst voor een gemeente.

Gemeenten onder preventief toezicht

Gedeputeerde Staten hebben geen enkele Limburgse gemeente voor hun begroting 2013 om financiële redenen onder preventief toezicht geplaatst. Daarnaast zijn er ook geen gemeenten onder het preventieve toezicht geplaatst om andere redenen. Dit betekent dat alle 33 Limburgse gemeente voor het jaar 2013 onder het repressieve toezicht staan.

Artikel 12

Geen enkele Limburgse gemeente valt onder artikel 12 en er is bij de begroting 2013 ook geen aanvraag voor artikel 12-steun ingediend.

Ontwikkeling belastingdruk

De lastendruk wordt in het algemeen maar beperkt verhoogd.

Voor iemand die eigenaar van zijn woning is, gaan de gemeentelijke belastingen in 2013 in Limburg met gemiddeld 2,32% omhoog. Daarbij gaat de ozb-aanslag het meest omhoog: 5,79%. De rioolheffing stijgt gemiddeld met 2,55% en de afvalstoffenheffing daalt gemiddeld met 1,09%. Voor een huurder dalen de gemeentelijke belastingen in 2012 met gemiddeld 1,57%.

Gemeentelijke herindeling

In Limburg lopen op dit moment geen herindelingtrajecten.

Begrotingsscans/herindelingsscans

In Limburg zijn in 2012 geen begrotingsscans / herindelingscans uitgevoerd. Voor 2013 zijn ook geen begrotingsscans / herindelingscans aangevraagd.

In verband met de financiële verdiepingsonderzoeken die de provincie elke vier jaar bij de gemeenten uitvoert, vinden er de laatste jaren geen begrotingsscans meer plaats.